

UDK 311.212

Prethodno priopćenje

Mr. sc. Ruža Levačić*

Prof. dr. sc. Krsto Kero**

Prof. dr. sc. Miroslav Žugaj***

PRIMJENA STATISTIČKE ANALIZE U ISTRAŽIVANJU CRTA LIČNOSTI ADOLESCENATA

Istraživanje je izvedeno na 300 adolescenata s područja Županije varaždinske u dobi od 14 do 18 godina. Prvu eksperimentalnu grupu činilo je 100 adolescenata, koji su kao maloljetni delinkventi zbog kaznenih djela prijavljeni državnom odvjetniku za mladež. Drugu eksperimentalnu grupu činilo je 100 adolescenata na čiju su štetu počinjena kaznena djela. Kontrolnu grupu činilo je 100 adolescenata, koji nikad nisu bili predmet policijskog postupanja.

U prikupljanju podataka korištena je metoda usmjerenog intervjua, uz pomoć inicijalnog lista za prikupljanje osnovnih sociodemografskih i socioekonomskih podataka te podaci o asocijalnom ponašanju ispitanika i članova njihovih obitelji.

Svi su ispitanici bili ispitivani testom Profila indeks emocija (PIE) koji daje podatke o osam emocija.

Istraživanjem je dokazano da procjenjivanjem crta ličnosti između delinkvenata u adolescenciji i adolescenata na čiju su štetu počinjena kaznena djela

nema znatnih statističkih razlika. Znatna statistička razlika postoji samo u crti ličnosti samozaštite. Bitne razlike među grupama nisu nađene, niti u podacima o socioekonomskom i obiteljskom statusu, niti u podacima o prisustvu asocijalnih načina ponašanja ispitanika i članova njihovih obitelji.

Ključne riječi: *statistička analiza, adolescenti, PIE, prevencija*

1. UVOD

Djeca ne mogu birati roditelje, niti sredinu u kojoj će živjeti. Društvo bi trebalo sa svim postojećim resursima pridonijeti tome da se smanje rizici odrastanja u nepovoljnim uvjetima. Da bi se to postiglo, potrebna je maksimalna suradnja stručnjaka svih područja. Svakodnevnica tjera na razmišljanje o mnogim pitanjima koja su vezana uz postupke i ponašanje adolescenata. Često se postavlja pitanje zašto je tako, kako dalje, kako pomoći, može li se što promijeniti? Isto tako mogu se postaviti i ova pitanja:

- Kakvu ulogu ima obiteljska klima u zdravom i cjelovitom odrastanju djeteta?
- Kakvu ulogu ima geneza i struktura obitelji, te odgojni stilovi roditelja?
- Kakvu obitelj trebamo?
- Zbog čega obitelj ne otkriva poremećaje u ponašanju djeteta?
- Mogu li roditelji biti dobri roditelji ako nisu imali dovoljno dobre roditelje?
- Kako na ličnost djeteta utječu društveni, gospodarski i kulturni faktori u kojima dijete i obitelj egzistiraju?

* PU Varaždinska, Varaždin

** Fakultet organizacije i informatike, Varaždin

*** Fakultet organizacije i informatike, Varaždin

Postavljanjem jednog pitanja, otvaraju se nova pitanja. Potrebno je dobro razmisliti, tražiti i pronaći odgovore i poduzeti učinkovite akcije na svim razinama radi sprječavanja neželjenih pojava. Nadalje, važno je osposobljavati i osnaživati obitelj za odgovorno roditeljstvo što je jedan od preduvjeta za normalni razvoj djece.

Kako objasniti postupke i ponašanje pojedinca, ako se ne zadiru u njegove emocije. Emocije daju glavno obilježje svakoj ličnosti na svoj autentični i neponovljiv način. Usprkos tome, područje emocionalnog je još uvijek nedovoljno razjašnjeno i definirano. To je razlog zbog čega se u suvremenoj literaturi razlikuju mišljenja mnogih autora. Pojam emocije često se upotrebljava za različite emocionalne kvalitete (radost ili strah) u istom značenju. Neki autori predlažu da se termin emocija izbac iz upotrebe, jer ga je teško jednoznačno definirati. Često se zbog toga umjesto emocija, koriste termini o motivaciji, frustracijama, nagonima, stresu i slično. Bez obzira na to koji će se pristup emocijama upotrijebiti, treba znati da su emocije bitan psihički entitet u životu ljudske jedinice i da ga one karakteriziraju. Ukoliko se mogu prepoznati emocionalna stanja pojedinca, pruža se mogućnost da se brže i kvalitetnije uočavaju stanja i primijene tehnike pružanja svih vidova pomoći u rješavanju incidentnih situacija.

Istraživanje crta ličnosti adolescenata obavljeno je na dvjema eksperimentalnih i jednoj kontrolnoj grupi. Ispitanici su s područja Županije varaždinske u dobi od 14 do 18 godina. Polaznici su srednjih škola školske godine 2003./2004. Uzorci na osnovi kojih je izvedeno istraživanje bili su opsega od 100 adolescenata po grupi, što čini 300 anketiranih.

U prvoj eksperimentalnoj grupi nalaze se maloljetni delinkventi, koji su Državnom odvjetniku za mladež u Varaždinu, prijavljeni za kaznena djela kao što su: krađa, teška krađa, nanošenje teških tjelesnih ozljeda i zloupotreba droga. Drugu eksperimentalnu grupu čine adolescenti na čiju su štetu počinjena kaznena djela iz članka 117. Zakona o sudovima za mladež. Treću grupu čine adolescenti koji nikada nisu bili obuhvaćeni nekim policijskim postupkom.

Anketirani adolescenti polaznici su srednjih škola u Varaždinu: Elektrostrojarska, Gimnazija, Gospodarska, Rudarska i kemijska i Tekstilna.

Istraživanjem su obuhvaćeni također štitenici Odgojnog doma Ivanec.

Prilikom policijskog postupanja s adolescentima eksperimentalnih grupa bili su prisutni i njihovi roditelji. U devet slučajeva roditelji nisu željeli da im djeca budu ispitivana. Roditelji ove djece bili su i sami višestruki počinitelji kaznenih djela.

Svim ispitanicima bila je zajamčena anonimnost. Prilikom individualnih susreta zajamčena im je i povjerljivost podataka.

Istraživanje crta ličnosti adolescenata izvodi se ispitivanjem njihovih emocija. Od mnogih modela u ovom će se radu razmatrati Plutchikov model. On je nastao pod utjecajem evolucijskog gledišta biologa Scotta. Plutchik smatra da postoji osam bazičnih emocija (Plutchik, Kellerman, 1974.):

- reprodukcija ili dimenzija radosti (R),
- inkorporacija ili dimenzija prihvaćanja (I),
- nekontroliranost ili dimenzija spontanosti (N),
- samozaštita ili dimenzija straha (S),
- deprivacija ili dimenzija tuge (D),
- opozicionalnost ili dimenzija odbacivanja (O),
- eksploracija ili dimenzija istraživanja (E),
- agresivnost ili dimenzija srdžbe (A).

Temeljem tih osam bazičnih emocija Plutchik je izradio test Profila indeksa emocija (PIE).

Reprodukcija ili dimenzija radosti (R) je vrlo složena emocija i često se miješa s ljubavlju. O njoj nije mnogo pisano, ali sam njezin naziv izaziva pozitivne osjećaje. Radost označava doživljaj ugone i zadovoljstva nakon zadovoljenja potreba ili želja. Za razliku od nje, ljubav je kompleksnija i složenija emocija. Radost može biti izražena u različitim intenzitetima, koje poznajemo pod nazivima: vedrina, mirnoća, veselje, strasti, uživanja, sreća i ekstaza. Osnovni ton je ugoda i funkcionalno predstavlja povezujuće ponašanje čiji rezultat je socijalnost i druželjubivost.

Inkorporacija ili dimenzija prihvaćanja (I) predstavlja emociju koja se manifestira u tendenciji prihvaćanja ili unošenja objekata radi uživanja. Navedena emocija sadrži kvalitete koje su različite od depresije i agresije. Ličnost, s postignutim visokim postotkom dimenzije prihvaćanja, prilazi ljudima s povjerenjem, poslušna je i lakovjerna. Stvari

i događaje shvaća na temelju izgleda. To je sugestivna ličnost. Osobu s niskim postotkom dimenzije prihvaćanja karakterizira teško prihvaćanje svega. Ona je nepovjerljiva, neposlušna i nije lakomisljena. Stvari i događaje ne prihvaća „zdravo za gotovo“.

Nekontroliranost ili dimenzija iznenađenja ili spontanosti (N) uključuje ponašanje koje proistječe iz neočekivanog iskustva ili neočekivanog kontakta s objektom. Za tu emociju koriste se i drugi pojmovi kao što su radoznalost, nekontroliranost, zgranutost, zaprepaštenje, začuđenost, impulzivnost i slično. Dimenzija spontanosti predstavlja želju za novim iskustvima. Osobe s visokim postotkom dimenzije spontanosti kod miješanja PIE testa, reagiraju impulsivno, bez racionalnog uvida i kontroliranja situacije. Sklone su probati sve što je novo i uživaju u novim iskustvima. To su radozne osobe, sklone pustolovinama i iznenađenjima. Smisao života joj je stalno kretanje, raznolikost i promjene. Osobe s niskim postotkom dimenzije spontanosti nisu sklone pustolovinama, izbjegavaju nova iskustva, teže stabilnosti i sigurnosti. Izbjegavaju socijalne kontakte. U novim životnim situacijama su neprilagodljive.

Samozaštita ili dimenzija straha (S) može imati manji ili veći intenzitet. Strah manjeg intenziteta može potaknuti na bijeg od opasnosti. Ako je strah velik i intenzivan, tada on djeluje onesposobljavajuće i ne pomaže u borbi. Osoba može postati servilna prema drugima, agresivna ili se povlači. Strah u ljudskim društvima služi kao sredstvo za pokoravanje, podčinjavanje i postizanje discipline. Osobe koje prilikom rješavanja Plutchikovog testa Profila indeks emocija, postignu visoke postotke dimenzije samozaštite, oprezne su, pažljive i anksiozne. Vode računa da ne zapadnu u poteškoće koje ne bi mogle savladati. Brinu se o tome što ljudi govore i misle o njoj. Za razliku od tih osoba, one osobe koje su postigle niske postotke dimenzije samozaštite, imaju manje izraženu bojažljivost i opreznost. Sklone su rizicima i lako zapadaju u neprilike, jer se previše eksponiraju, a ne znaju se braniti. Ako je to u njihovu interesu, ponekad će učiniti i opasne stvari. Ako je postotak dimenzije ekstremno nizak, tada znamo da se radi o osobi s gubitkom odnosa prema realnosti, prema vrijednostima i gubitku orijentacije u vremenu i prostoru.

Deprivacija ili dimenzija tuge (D) je emocija koja predstavlja suprotnost od emocije radost. Vrlo je često povezana s patologijom ljudskog ponaša-

nja, osobito kada je riječ o depresivnim stanjima. Deprivacija koja predstavlja funkcionalni jezik ili jezik djelovanja, implicira stanje kada je pojedinac lišen nečega što je za njega imalo ugodno značenje. To u prvom trenutku kod njega izaziva visoku psihičku tenziju. Ona se s vremenom smanjuje i dolazi do smirivanja i do pojave sve veće pasivnosti subjekta. Prema Plutchiku, osobe koje u rješavanju PIE testa, postignu visoke postotke deprivacije, tužne su, potištene i depresivne. Imaju strah od gubitka svega što za čovjeka predstavlja neku vrijednost, bez obzira na to je li materijalne ili nematerijalne prirode. Nezadovoljna je životnom perspektivom, jer doživljava osjećaj praznine. Osjeća se osamljeno, prikraćeno, potisnuto, očajno i utučeno. Kod ekstremno visokih postotaka dimenzije, moguće su suicidalne tendencije ili potpuna apatija, indiferentnost i bezbrižnost. Osobe s niskim postotkom dimenzije deprivacije zadovoljne su svojim stilom života. Ekstremno nizak postotak može indicirati krajnje negiranje ili odricanje.

Osoba koja u Plutchikovom PIE testu ima visoke rezultate za opozicionalnost ili dimenziju odbacivanja (O), tvrdoglava je, zlovoljna i sarkastična ličnost. Osoba s visokim postotkom dimenzije odbijanja je pretežno kritična i odbija ljude i njihove ideje. Osoba s niskim postotkom dimenzije odbijanja ne teži kritičnosti ni odbijanju. Neodlučna je, nesamostalna, podložna, neborbena i bez prave poduzetnosti.

Za eksploraciju ili dimenziju istraživanja (E) koriste se i termini kontroliranost, opreznost, radoznalost, predviđanja, nadanja te uzdržanost. Bitna joj je karakteristika oprezno ispitivačko ponašanje. Ukoliko se kod primjene PIE testa dobiju visoki postoci dimenzije eksploracije, riječ je o ličnosti koja ima tendenciju i želju da upozna i shvati svoju okolinu kako bi mogla manipulirati njome. Također se vidi tendencija da živi organizirano i da svaku stvar stavi na odgovarajuće mjesto. Samokontrola je prisutna. Drugi je vide kao kompulzivnu, previše pedantnu, točnu, savjesnu, preciznu i ambicioznu osobu. Osoba s niskim postotkom dimenzije živi od „danas do sutra“. Ne planira budućnost, nema samokontrole, nije joj stalo do urednosti i dezorganizirana je.

Emocija agresivnost ili dimenzija srdžbe (A) povezuje se s težnjom za napadom i razaranjem. Osobe s visokim postotkom dimenzije agresivnosti agresivne su te su sklone prepiranju i dokazivanju.

Karakterizira ih uzrečice „što na umu to na drumu“ ili „gazi preko mrtvih“. Doživljavaju se kao „teške osobe“, buntovne i osobe kojima su važne ideje, a ne živi ljudi. Osobe s niskim postotkom dimenzije agresivnosti nisu agresivne i svadljive. Rijetko su ogorčene i tada to ne vole iznositi. Pasivne su i bez životne eksplozivnosti.

2. PROBLEMI I CILJEVI ISTRAŽIVANJA MALOLJETNIČKE DELINKVENCije

U današnjem svijetu posvećuje se sve veća briga i pažnja maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, ali još uvijek nema razrađenih modela kako pomoći maloljetnicima na čiju su štetu počinjena djela. Spektar kaznenih djela na štetu maloljetnika vrlo je raznolik, kao i njihove posljedice. Kod pružanja bilo kakve pomoći maloljetnicima, društvo ne vodi dovoljno računa o crtama ličnosti maloljetnika na čiju su štetu počinjena kaznena djela, ni o određivanju prioriteta u njihovoj zaštiti. Nezamislivo je, ali istinito, da se takvom djetetu pomaže tek kad nastupe posljedice takvog čina. Trebalo bi se putem određenih programa pomoći takvim maloljetnicima prije nego su nastupile posljedice. Kad bi se imalo u vidu da su djeca i mladež uvijek žrtve, bez obzira na to jesu li počinitelji kaznenih djela ili su na njihovu štetu počinjena kaznena djela, mogle bi se ublažiti posljedice, a možda i izbjeći.

Navedene činjenice idu u prilog istraživanjima koja pružaju empirijsku potporu štetnosti zlostavljanja djece i mladeži, za kasnije njihovo psihosocijalno prilagođavanje. U većini tih istraživanja utvrđena je povezanost fizičkoga zlostavljanja i agresivnog ponašanja (Barnett i sur. 1997.). Straus i suradnici (1980. i 1990.) proveli su dva istraživanja na uzorku od 8200 američkih obitelji. U tim obiteljima utvrđena je povezanost doživljavanja fizičkoga zlostavljanja u djetinjstvu s fizičkim zlostavljanjem djece u odrasloj dobi, s nasiljem prema bračnom partneru, s fizičkom agresijom prema nepoznatim osobama i s delinkvencijom. Fizičko zlostavljanje nije jedini uzrok svih tih poremećaja, ali postoji vjerojatnost da ono 2 do 4 puta povećava mogućnost da će do tih poremećaja doći.

Terapeuti koji su radili s odraslim osobama koje su zlostavljale djecu, sredinom osamdesetih

godina, došli su do saznanja da su neki od počinitelja takvih djela sa sličnim oblicima ponašanja započeli još u adolescentnoj dobi. U to vrijeme već su bili poznati po različitim oblicima nasilničkog ponašanja, najčešće, u vlastitoj obitelji (Longo, Groth, 1983.g., Barbaree, Marshal, Hudson, 1993. g.). Prije tog otkrića, većina kliničara, istraživača, znanstvenika i roditelja, bila je sklona promatrati agresivne oblike ponašanja u adolescenata kao prolazne. Postojala je tendencija zanemarivanja, poricanja i minimiziranja kriminalnog karaktera fenomenologije i etiologije takvih djela.

Većina stručnjaka slaže se u konstataciji da na pojavu delinkvencije djeluju mnogi faktori rizika. Ti se faktori mogu pronaći kod prenatalnih bioloških obilježja djeteta, preko obiteljskih do širokih uvjeta okoline koji djeluju na dijete. Među tim faktorima rizika koji utječu na pojavu delinkvencije između ostaloga su intelektualni status djeteta, poremećeni odnosi u obitelji, izloženost većem broju stresova tijekom djetinjstva, neuspjeh u školi, druženje s asocijalnim osobama i nepostojanje jedne značajne odrasle osobe u koju dijete ima povjerenja i kojoj je privrženo tijekom djetinjstva. Postojanje rizičnih faktora i produžena izloženost njima, može dovesti do asocijalnog ponašanja adolescenata koje prerasta u maloljetničku delinkvenciju.

Istraživanja iz područja maloljetničke delinkvencije naglašavaju i upozoravaju na važnost obiteljskog života kao čestog uzroka poremećaja u ponašanju djece i mladeži (Singer, Mikšaj-Todorović, 1993.). Jedna od vrlo često analiziranih varijabli u tim istraživanjima jest sociopatološko ponašanje roditelja. Rezultati tih istraživanja pokazuju kako se uz prisustvo nekog od sociopatoloških oblika ponašanja roditelja veže veća vjerojatnost razvoja poremećaja u ponašanju djece koji se često manifestira u formi delinkventnog ponašanja (Ajduković, 1990.; Singer, Mikšaj-Todorović, 1993.). Zanimljivo je zapažanje o postojanju otpornosti na faktore rizika kod djece i adolescenata, kojima se može zahvaliti što velik broj djece, izložene ozbiljnim kriznim situacijama, ipak uspijeva izrasti u dobro prilagođene i uspješne osobe (Fraser 1997.).

Snaga djeteta da se odupre faktorima rizika naziva se zaštitnim faktorima. To su unutarnje i vanjske snage koje pomažu djetetu da se odupre ili umanj rizik. Istraživanja ukazuju na to da samo jedna trećina djece „u riziku“ iskusi negativne

posljedice. Ostala djeca mogla bi se nazvati otpornom i kompetentnom.

Ciljevi istraživanja u ovom radu, sadržani su u ispitivanju i uspoređivanju crta ličnosti te obiteljskih i socioekonomskih obilježja maloljetnih delinkvenata, maloljetnika na čiju su štetu počinjena kaznena djela i adolescenata iste dobi koji nisu bili obuhvaćeni policijskom obradom.

Istraživanjem se želi steći bolji uvid u neke specifičnosti adolescenata koji su bili obuhvaćeni policijskim postupkom kao počinitelji kaznenih djela ili kao žrtve.

Istraživanje, u ovom radu, polazi od hipoteze da nema bitnih razlika u većini ispitivanih emocija između maloljetnih delinkvenata i maloljetnika na čiju su štetu počinjena kaznena djela. Nadalje, da nema značajnih razlika između ispitivanih grupa (prve, druge i treće) u pogledu crta ličnosti procjenjivanih testom Profila indeks emocija – PIE od Plutchik, R. i Kellerman, H.

3. METODE I REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Ličnosti i crte ličnosti u pravilu se istražuju upitnicima kojima se ispituje čovjekovo reagiranje u različitim situacijama. Na taj način utvrđuju se stavovi, sklonosti, te druge ispitivane karakteristike specifične za ispitanike. Rezultati takvih istraživanja doprinose boljem sagledavanju određenih vrsta problema, te pronalaženju boljih rješenja od dosadašnjih.

U ovom istraživanju korištena je metoda usmjerenog intervjua uz pomoć inicijalnog lista za prikupljanje osnovnih sociodemografskih podataka za sve tri grupe maloljetnika. Prikupljeni podaci odnosili su se na socioekonomski status kroz pitanja vezana: uz broj djece u obitelji, stambene uvjete, obiteljski status, zaposlenost članova obitelji, korištenje slobodnog vremena te prisutnost sociopatoloških, odnosno, asocijalnih načina ponašanja ispitanika i članova njihovih obitelji, kao što su neopravdani izostanci, bježanje od kuće, noćni izlasci, pušenje i konzumacija alkoholnih pića.

Svi adolescenti uključeni u uzorak testrani su testom Profila indeks emocija tzv. PIE test, (Plutchik, R. i Kellerman, H., 1974.). Test Profila indeks emocija daje podatke o svih osam osnovnih emocija. Plutchikov test na osnovi samoopažanja

ispitanika svojih crta ličnosti, dolazi do emocionalnog profila koji ga karakterizira. Ispitanik sam procjenjuje sebe u kategorijama da li je nagao, društven, potišten, nesiguran i slično. Na osnovi takvih ispitanikovih ocjena samoga sebe, vrši se transkripcija na emocionalne kvalitete. Samo testiranje ispitanika jednostavno je i kratkotrajno. PIE testom dobiva se emocionalni profil ispitanika ili grupe koji odražava višedimenzionalnu dinamičku emocionalnu strukturu. Test sadrži i ključ po kojem se provjerava sklonost ispitanika da se predstavi u što ljepšem svjetlu i obratno.

Obrada prikupljenih podataka izvedena je metodama inferencijalne statistike. Provedeni testovi pokazat će o kakvom je emocionalnom profilu ispitanika riječ.

Od tristo ispitanika obuhvaćenih istraživanjem 74-ih je u dobnoj skupini od 14 do 16 godina (12 maloljetnica). U dobi od 16 do 18 godina obuhvaćena su 226 ispitanika (85 maloljetnica).

Socioekonomski status obitelji adolescenata predstavlja jednu od bitnih činjenica u formiranju ličnosti. Imajući u vidu broj djece u obitelji adolescenata, uočava se da je u obiteljima adolescenata kontrolne grupe (III) prisutan manji broj djece nego u I. (grupa delinkvenata) i II. (grupa oštećenih kaznenim djelom) grupi.

U pogledu stambenog statusa obitelji ispitanika uočavaju se velika odstupanja u sve tri grupe. Od ukupnog broja ispitanika (300) 215 obitelji (71,7%) posjeduje vlastitu kuću (I-59, II-70, III-86 obitelji).

Jedan od rizičnih faktora za razvoj ličnosti jest i deficijentna obitelj. Prema ovom istraživanju potpunu obitelj ima 227 (75,7%) ispitanika (I-63, II-72, III-92 adolescenta). U deficijentnoj obitelji žive 73 (24,3%) ispitanika. Od ovog broja u sve tri grupe najviše adolescenata živi samo s majkom.

Financijska sigurnost obitelji usko je povezana sa zaposlenošću članova obitelji i jedan je od bitnih faktora u razvoju ličnosti. Kod svih ispitanika u samo 123 obitelji rađe oba roditelja. Nezaposlenost roditelja najviše je prisutna u I. i II. grupi ispitanika.

Što se tiče izostanaka s nastave, odnosno neopravdanih sati, istraživanjem je ustanovljena velika podudarnost neopravdanog broja sati između I i II grupe adolescenata.

Istraživanja u svijetu i kod nas, što se tiče bjeznanja od kuće, pokazuju da je riječ o jednom od preddelikventnih ponašanja. U ovom istraživanju od ukupnog broja ispitanika njih 75 (25%) bježalo je od kuće. Iz kontrolne grupe (III) dva su adolescenta bježala od kuće, iz prve grupe 43 i iz druge grupe 30.

Adolescenti su se izjašnjavali i o pušenju. Većina njih, i to 51,7%, ne puši. Od 145 pušača 49% ih je u prvoj, 36,6% u drugoj i 14,4% u trećoj grupi. Glede pušenja roditelja istraživanjem je ustanovljeno da u 190 obitelji puši ili samo otac, ili samo kod majke ili kod oba roditelja. U prvoj grupi 37,9% roditelja puši, u drugoj grupi njih 33,2%, a u trećoj grupi 28,9%.

Alkoholna pića ne konzumira 46,0% svih ispitanih adolescenata. Od 162 adolescenta koji konzumiraju alkoholna pića 43,2% je u prvoj grupi, 34,0% u drugoj grupi i 22,8% u trećoj grupi. Od ukupno 128 roditelja koji konzumiraju alkohol 39,1% ih je iz prve grupe, 32,0% iz druge grupe i 28,9% iz treće grupe. Očevi su u najvećem broju (103 od njih 128) konzumenti alkoholnih pića.

Izlazak adolescenata u noćnim satima mnogo govori o dinamici unutar obitelji. Dobiveni podaci pokazuju da od svih ispitanika 88,7% ih izlazi u noćnim satima (od 23 do 05 sati). Iz prve grupe bilo ih je 35%, druge grupe 33% i treće grupe 32%.

Na pitanje o druženjima u slobodno vrijeme najveći broj ispitanika (44,7%) odgovorio je da se druže s prijateljima iz škole. Na drugome mjestu prva i druga grupa navodi susjede, a treća grupa članove obitelji.

Jedan od bitnih čimbenika koji ukazuju na kvalitetu obiteljskog okruženja jest način komunikacije i rješavanja problema unutar obitelji. Od ukupnog broja anketiranih adolescenata (300) njih 235 se izjasnilo da se problemi rješavaju razgovorom. U prvoj grupi 27,2% ispitanika rješava probleme razgovorom, u drugoj grupi njih je 32,3%, a u trećoj grupi 40,5%. Od ukupnog broja anketiranih njih 63 izjasnilo se da se problemi rješavaju šutnjom, svadom i tučnjavom. Po grupama je to: prva grupa 55,6%, druga grupa 38,1% i treća grupa 6,3%.

Sagledavajući cjelokupno obiteljsko okruženje adolescenata kroz navedene varijable i dobivene rezultate, uočava se postojanje malih razlika između ispitanika prve i druge grupe. Izneseni podaci govore u prilog hipotezi da nema značajnih razlika u ispitivanoj grupi delinkvenata u adolescenciji i adolescenata na čiju štetu su počinjena kaznena djela.

Obradom Pluchikovog PIE testa izračunate su statističke karakteristike (\bar{x} , s, V) crta ličnosti ispitanika po grupama. Temeljem ovih karakteristika uočavaju se sličnosti i različitosti po crtama ličnosti grupa ispitanika. Karakteristike su dane u tablici 1.

Tablica 1. Karakteristike grupa adolescenata po crtama ličnosti izražene aritmetičkom sredinom, standardnom devijacijom i koeficijentom varijacije

Crte ličnosti	KARAKTERISTIKE GRUPA								
	I. GRUPA			II. GRUPA			III. GRUPA		
	\bar{x}_1	s_1	V_1	\bar{x}_2	s_2	V_2	\bar{x}_3	s_3	V_3
R	46,02	24,78	53,86	42,38	24,99	58,95	49,70	27,11	54,55
I	55,77	32,96	59,11	50,44	32,96	65,35	58,49	33,52	57,31
N	31,74	22,87	72,05	37,47	26,31	70,23	32,84	24,23	73,78
S	57,92	24,59	42,45	49,24	26,13	53,06	59,37	25,29	42,60
D	64,21	21,99	34,24	65,65	22,57	3438	62,96	24,93	39,59
O	44,09	31,25	70,88	46,82	29,88	63,82	41,42	27,78	67,06
E	28,68	20,60	71,83	28,77	21,79	75,73	30,82	21,28	69,06
A	57,76	24,77	42,88	62,17	26,18	42,11	56,83	26,56	46,73
B	45,13	31,06	68,82	39,63	31,92	80,54	46,18	31,68	68,61

Iz tablice 1. vidljivo je da je najveća prosječna ocjena dobivena kod bazične emocije deprivacija ili dimenzija tuge (D). Na osnovi standardnih devijacija i koeficijena varijacije uočava se približno isto odstupanje od prosječne vrijednosti po svim grupama ispitanika. Unutar svake grupe odstupanje je značajno, što govori o dosta heterogenom stajalištu ispitanika prema ovoj bazičnoj emociji. Ove karakteristike treba imati u vidu kod novih istraživanja, odnosno, treba ih koristiti već sada u pružanju psihosocijalne pomoći u savjetovališta.

Najnižu prosječnu vrijednost po svim grupama ima bazična emocija eksploracija ili dimenzija istraživanja (E). S obzirom na vrlo velika apsolutna i relativna odstupanja (s, V) unutar grupa, ispitanici nisu jedinstvenog stajališta glede ove emocije. To je

znak da se ispitanici međusobno znatno razlikuju po svojim mišljenjima. Ovakva zaključivanja mogu se protegnuti i na ostale crte ličnosti.

U posljednjem retku ove tablice nalaze se statističke karakteristike o dimenziji socijalno poželjnih odgovora tzv. Bias (B). Uočljivo je da se grupe međusobno ne razlikuju po prosjecima. Unutar grupa postoje velika apsolutna i relativna odstupanja od prosjeka. To ukazuje na veliko razmoilaženje u mišljenjima adolescenata kada ocjenjuju svoju dimenziju sociopoželjnih odgovora.

Za potvrđivanje postavljene hipoteze korišten je model jednofaktorske analize varijance (Kero, Bojanić-Glavica, 2003.). Primjenom ovog modela potvrđeno je da nema statistički značajne razlike u crtama ličnosti, korištenjem testa PIE, kod ispitanici

Tabela 2. Rezultati testiranja hipoteze o jednakosti aritmetičkih sredina triju grupa ispitanika jednofaktorskom analizom varijance

Crte ličnosti	Stupnjevi slobode	Zbroj kvadrata	Sredina kvadrata	Empirijski F-omjer	Odluka
R	K-1 = 2 N-K=297 N-1=299	SSB=2.679,15 SSW=197.342,52 SST=200.021,67	MSB=1.339,58 MSW=664,45	MSB/MSW=2,02	P>0,05
I	K-1 = 2 N-K=297 N-1=299	SSB=3.353,66 SSW=329.673,34 SST=333.027,00	MSB=1.676,83 MSW=1.110.01	MSB/MSW=1,51	P>0,05
N	K-1 = 2 N-K=297 N-1=299	SSB=1.917,36 SSW=180.247,59 SST=182.164,95	MSB=958,68 MSW=606,89	MSB/MSW=1,58	P>0,05
S	K-1 = 2 N-K=297 N-1=299	SSB=6.002,05 SSW=192.690,91 SST=198.692,79	MSB=3.001,30 MSW=648,79	MSB/MSW=4,63	P<0,05
D	K-1 = 2 N-K=297 N-1=299	SSB=362,40 SSW=161.420,19 SST=161.782,59	MSB=184,20 MSW=543,50	MSB/MSW=0,33	P>0,05
O	K-1 = 2 N-K=297 N-1=299	SSB=1.458,06 SSW=264.103,31 SST=265.561,37	MSB=729,03 MSW=889,24	MSB/MSW=0,82	P>0,05
E	K-1 = 2 N-K=297 N-1=299	SSB=293,01 SSW=135.214,23 SST=135.507,24	MSB=146,51 MSW=455,27	MSB/MSW=0,32	P>0,05
A	K-1 = 2 N-K=297 N-1=299	SSB=1.627,64 SSW=200.414,44 SST=202.042,08	MSB=813,82 MSW=674,80	MSB/MSW=1.21	P>0,05
B	K-1 = 2 N-K=297 N-1=299	SSB=2.475,17 SSW=1.005,80 SST=361.198,55	MSB=1.237,59 MSW=1.005,80	MSB/MSW=1,23	P>0,05

Legenda: SSB – Zbroj kvadrata odstupanja aritmetičkih sredina uzoraka od zajedničke aritmetičke sredine
 SSW – Zbroj kvadrata odstupanja vrijednosti varijable iz svih uzoraka od njihove aritmetičke sredine
 SST – Ukupan zbroj kvadrata odstupanja vrijednosti varijable u svim uzorcima za zajedničke aritmetičke sredine uzoraka

ka svih triju grupa. Nađena je jedino statistički značajna razlika u crti ličnosti samozaštita ili dimenzija straha (S). Rezultati primjene jednofaktorske analize varijance nalaze se u tablici 2.

Na osnovi tablice 2. uočava se da, primjenom modela jednofaktorske analize varijance, nema statistički značajne razlike između ispitivanih grupa u sedam bazičnih emocija. Nađena je statistički značajna razlika prosjeka jedino kod bazične emocije samozaštita ili dimenzija straha (S). Samozaštita, ili crta ličnosti dimenzija straha, predstavlja emociju očekivanja opasnosti. Ona je samozaštitna reakcija na nepoznatu situaciju. Strah ima zaštitnu funkciju i on je primarna reakcija na prijeteći doživljaj.

Ovakav rezultat istraživanja predočen u tablici 2. odraz je samopoštovanja ili samopoimanja adolescenata uključenih u sve tri grupe. U testu Profila indeksa emocija adolescenti su se sami izjašnjavali glede termina koji ih najbolje opisuju. To svakako ovisi o tome kako sebe doživljavaju u odnosu prema samomu sebi i prema okolini.

4. ZAKLJUČAK

U istraživanju korišteni test Profil indeksa emocija dokazuje da između delinkvenata u adolescenciji i adolescenata na čiju štetu su počinjena kaznena djela nema bitnih razlika u crtama ličnosti. Razlikuju se samo po tome, što je utvrđena statistički značajna razlika u crti ličnosti samozaštite. To govori u prilog tezi da su delinkventi u adolescen-

ciji i adolescenti na čiju su štetu počinjena kaznena djela, žrtve. Istraživanja koja su provedena u svijetu i kod nas, također su pokazala da žrtve imaju nisko samopoštovanje. Negativno razmišljanje o sebi prisutno je već i kod manjih neuspjeha kod ranih iskustava djeteta, što se nastavlja i u odrasloj dobi.

Uspoređujući dobivene podatke o socioekonomskom i obiteljskom statusu između delinkvenata u adolescenciji i adolescenata na čiju štetu su počinjena kaznena djela, provedeno istraživanje pokazuje da također nema bitnih razlika. Uočava se u obje grupe veliki postotak prisutnosti sociopatskih, odnosno asocijalnih oblika ponašanja i kod ispitanika i kod članova obitelji.

Ovim se istraživanjem prihvaća postavljena hipoteza. To znači da nema bitnih razlika u većini ispitivanih bazičnih emocija između maloljetnih delinkvenata, maloljetnika na čiju su štetu počinjena kaznena djela, kao i maloljetnika kontrolne grupe.

Istraživanjem se nije moglo utvrditi kako je došlo do pada samozaštite kod maloljetnih ispitanika na čiju štetu su počinjena kaznena djela. Jedan od razloga pada samozaštite vjerojatno je njihovo zlostavljanje. Druge značajne razlike u crtama ličnosti nisu uočene između ispitanih maloljetnih delinkvenata i maloljetnika na čiju su štetu počinjena kaznena djela, kao ni u njihovim socioekonomskim i demografskim podacima. Takvi su rezultati vjerojatno posljedica činjenice da su ispitanici obiju eksperimentalnih grupa bili zlostavljani.

Literatura

1. Ajduković, M. (1990.), Stil odgoja u obitelji kao faktor delinkventnog ponašanja djece, *Primijenjena psihologija*, 11,1 – 69, Zagreb.
2. Barbarre, H. E., Marshall, W. L., Hudson, S. M. (1993.), *The Juvenile Sex Offender*, Guilford Press, New York.
3. Barnett, O., Miller – Perrin, C. L., Perrin, R. (1997.), *Family violence across the lifespan*, Sage, London.
4. Barnow, S., Lucht, M., Hamm, A., John, U., Freyberger, H. J. (2004), *The relation of a family history of alcoholism, Obstetric complications and family environment to behavioral problems among 154 adolescent in Germany: results from the children of alcoholics Study in Pomerania*, University of Greifswald, Germany, *European Addiction Research*, 10, 8 – 14.
5. Fraser, M. W. (1997.), *Risk and resilience in child – hood an ecological perspective*, National Association of Social Workers, Washington.
6. Kero, K., Bojanić-Glavica, B. (2003.), *Statistika u primjerima*, Fakultet organizacije i informatike, Varaždin.
7. Kero, K., Bojanić-Glavica, B. (2003.), *Statistički modeli i metode*, Odabrana poglavlja, Fakultet organizacije i informatike, Varaždin.
8. Levačić, R. (2006.), *Sličnosti i razlike u crtama ličnosti maloljetnih delinkvenata i maloljetnika*

na čiju štetu su počinjena kaznena djela u adolescenciji, Magistarski rad, Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet, Zagreb.

9. Longo, R. E., Groth, A. N. (1983.), Juvenile sex offences in the histories of adult rapists and child malosters, *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 27, 150 – 153.

10. Marušić, S., Thaller, V., Golik-Gruber, V., Potkonjak, J., Matošić, A. (2000.), The comorbidity of alcoholism and anxious depressive disorders, *Alcoholism*, 36, 99 – 108.

11. Plutchik, R., Kellerman, H. (1974.), Emotions profile index, Western psychological services, Los Angeles, California.

12. Singer, M., Mikšaj-Todorović, L.J. (1993.), Delinkvencija mladih, Globus, Zagreb.

13. Stošević, J., Ropac, D., Poredoš, D. (2001.), Stres kao rizični čimbenik nastanka poremećaja ponašanja djece i mladeži, *Policija i sigurnost*, 1-6, 125-135, Zagreb.

14. Straus, M. A., Gelles, R.I., Steinmetz, S. (1980.), Behind closed doors: violence in the american family, Garden City.

15. Straus, M. A., Gelles, R.I. (1990.), Physical violence in American families, Transaction Books, New Brunswick.

16. Triola, F. M. (2005), Elementary Statistics, Pearson Education, Inc., Boston.

17. Yoshinga, C., Kadomoto, I., Otani, T., Sasaki, T., Kato, N. (2004.), Prevalance of post-traumatic stress disorder in Incarcerated juvenile delinquents in Japan, Tokyo Juvenile Classification Home, Tokyo, Japan, *Psychiatry&Clinicas Neurosciences*, 58, 383 – 388.

18. Žugaj, M., K. Dumičić, V. Dušak, (2006.), Temelji znanstvenoistraživačkog rada, Metodologija i metodika, Drugo dopunjeno i izmijenjeno izdanje, TIVA Tiskra Varaždin.

19. Obiteljski zakon, Narodne novine 162/1998.

20. Zakon o policiji, Narodne novine, 129/2000.

21. Zakon o sudovima za mladež, Narodne novine, 111/1997.

22. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, Narodne novine, 116/2003.

Ruža Levačić, M. Sc., Krsto Kero, Ph. D., Miroslav Žugaj, Ph. D.

APPLICATION OF STATISTICAL ANALYSIS IN RESEARCH OF ADOLESCENT PERSONALITY FEATURES

Summary

The research on 300 adolescents from 14 to 18 years was carried out in Varaždin County. The first experimental group consisted of 100 adolescents who as juvenile delinquents were reported to the state attorney due to the punishable acts. The second experimental group consisted of 100 adolescents who suffered the damage that resulted from the punishable acts. The control group consisted of 100 adolescents who have never been the matter in the dispute of police procedure.

In collecting the data, the method of aimed interview was used and helped with the initial sheet of paper to collect the basic socio-demographic and socio-economic data and the data on asocial behaviour of respondents and members of their families.

All respondents were tested in PIE (Profile Index of Emotions) that gives the data on eight emotions.

The research proved that the adolescent personality feature estimate between adolescent delinquents and the adolescents damaged by the punishable acts has not significant statistical differences. The significant statistical difference is only the in feature of the personality self-protection. The essential differences among groups are not found neither in the data on socioeconomic and family status nor in the data on the presence of asocial behaviour of the respondents and members of their families.

Key words: statistical analysis, adolescents, PIE, prevention